

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки підприємства та організації підприємницької діяльності
(найменування кафедри)

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____ (підпис)
“ ____ ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр та найменування спеціальності)
на тему:
«ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ НА ЗБУТ НА ПІДПРИЄМСТВІ
(НА ПРИКЛАДІ ПАТ ОДЕСЬКИЙ КАБЕЛЬНИЙ ЗАВОД
«ОДЕСКАБЕЛЬ»»

Виконавець:
студентка факультету ЦЗВФН
Гончарова Мар'яна Володимирівна _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник:
к.е.н., доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
Малишко Валерій Семенович _____
(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

АНОТАЦІЯ

Гончарова М. В. «Оптимізація витрат на збут на підприємстві (на прикладі пат одеський кабельний завод «ОДЕСКАБЕЛЬ»)»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності
076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
(шифр та назва спеціальності)

за освітньою програмою

«Економіка підприємства та організація підприємницької діяльності»
(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з трьох розділів. Об'єкт дослідження – ПАТ «Одескабель»

У роботі розглядаються теоретичні розглянуто теоретичні питання формування собівартості продукції, витрат на збут, як фактору зниження собівартості продукції, методи та джерела інформації, що необхідні для проведення аналізу.

Проаналізовано загальна економічна характеристика ПАТ «Одескабель», проаналізована ефективність збутової діяльності підприємства за допомогою певних показників, проведений факторний аналіз на збут.

Запропоновано заходи щодо зниження витрат на збут на підприємстві.

Ключові слова: витрати на збут, собівартість продукції, факторний аналіз, ефективність.

ANNOTATION

Goncharova M. V. "Optimization of sales costs at the enterprise (for example, the Odessa cable plant PJSC "ODESKABEL") "

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty «076 "Entrepreneurship, trade and exchange activities"»

(code and name of the specialty)

for the educational program "Economics of the enterprise and the organization of entrepreneurial activity"

(title of the educational program)

Odessa National Economics University.– Odessa, 2020.

The bachelor's thesis consists of three sections. The object of research is PJSC "Odeskabel"

The paper considers the theoretical issues of formation of the cost of production, marketing costs as a factor in reducing the cost of production, methods and sources of information necessary for the analysis.

The general economic characteristics of PJSC "Odeskabel" are analyzed, the efficiency of sales activity of the enterprise is analyzed by means of certain indicators, the factor analysis on sales is carried out.

Measures to reduce sales costs at the enterprise are proposed.

Key words: sales costs, production cost, factor analysis, efficiency.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ	4
1.1. Загальна характеристика собівартості продукції підприємства	7
1.2. Витрати на збут як фактор зниження собівартості продукції	12
1.3. Методи та джерела інформації для аналізу витрат на збут на підприємстві.....	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ЗБУТ ПАТ «ОДЕСКАБЕЛЬ».....	25
2.1. Характеристика підприємства та його основних показників діяльності ...	25
2.2. Аналіз ефективності збутової діяльності підприємства	33
2.3. Факторний аналіз витрат на збут.....	42
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ НА ЗБУТ	47
ВИСНОВКИ.....	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Вивчення витрат на збут та їх управління набуває особливого значення для прийняття ефективних рішень у діяльності підприємств, оскільки є основою для ведення діяльності підприємства. Завчасно правильно обрана збутова програма дає можливість швидко та при мінімальних грошових та часових витратах реалізувати продукцію та забезпечити прибуток підприємствам. Витрати на збут продукції підприємство зобов'язане постійно планувати, вчасно облікувати та аналізувати, належно контролювати, в іншому випадку значна їх частина буде непродуктивною та негативно впливатиме на фінансові результати діяльності підприємства. Потреба в належному регулюванні витрат, пов'язаних зі збутом, на будь яких підприємствах.

Проблеми, пов'язані з формуванням ефективної системи управління збутовою діяльністю підприємств є об'єктом досліджень вчених в області економіки, менеджменту, маркетингу, підприємництва та ін. Над теоретичними і практичними аспектами збутової політики десятиліттями працювало багато зарубіжних вчених, серед яких Ансофф І., Армстронг Г., Ф. Котлер, Дж. Р. Еванс, Б. Берман, А. Дж. Стрикленд та інші. Вивчення наукових робіт цих відомих науковців дає змогу опанувати цей багатий досвід і застосувати його у вітчизняній практиці. Але маркетинг потрібно розвивати і конкретизувати відповідно до реальних умов в Україні й національної системи господарювання.

Серед вітчизняних вчених, які присвятили себе дослідженню проблем маркетингу і збуту зокрема належать О.М. Загородня, І.В. Спільник, П.А. Орлов, Г.О. Холодний, М.А. Борисенко, О.М. Петухова, К.В. Стасішена та інші.

Структура витрат на збут, особливості їх обліку, аналізу та управління розглядаються у працях В.А. Дерій, О.С. Гавриловського, І.Р. Поліщук.

Водночас, огляд наукових праць дозволив констатувати, що окремі питання вивчені недостатньо і потребують подальшого вивчення.

Мета кваліфікаційної роботи: є пошук та економічне обґрунтування шляхів зниження витрат на збут ПАТ «Одескабель» на підставі проведеного аналізу господарської діяльності підприємства та його фінансових показників.

Для досягнення головної мети роботи в процесі дослідження необхідно вирішити наступні завдання:

- дослідити економічну сутність собівартості, її види та вплив на конкурентоспроможність підприємства;
- розглянути витрати на збут як фактор зниження собівартості продукції;
- визначити методи та джерела інформації для аналізу витрат на збут на підприємстві;
- надати характеристику та провести аналіз основних показників діяльності ПАТ «Одескабель»;
- проаналізувати ефективність збутової діяльності підприємства;
- провести факторний аналіз витрат на збут;
- на підставі проведеного аналізу визначити можливі шляхи зниження витрат на збут для оптимізації собівартості продукції.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти формування та зниження витрат на збут.

Об'єктом дослідження є господарська діяльність ПАТ «Одескабель» у напрямку оптимізації витрат на збут.

Методом дослідження роботи є загальнонаукові методи: абстрактно-логічний (для узагальнення теоретичних та науково-методичних положень, визначення сутності економічних понять, формування висновків); системний аналіз (для аналізу ринку кабельної продукції в Україні, дослідження фінансово-господарської діяльності підприємства); графічний (для наочного представлення статистичних даних); табличний та групування (при аналізі стану фінансово-господарської діяльності підприємства); конструктивний та

експериментальний (оцінка результатів запропонованих заходів оптимізації витрат на збут).

Інформаційною базою дослідження стала статистична, фінансова та оперативна звітність підприємства, наукова вітчизняна і зарубіжна література з досліджуваної проблеми; законодавчі та нормативно-правові акти України.

Практичне значення одержаних результатів може використовуватися у діяльності ПАТ «Одескабель».

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (50 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 63 сторінки комп'ютерного тексту (основний текст 60 сторінок), містить 15 таблиць та 6 рисунків.

У першому розділі роботи розглянуто теоретичні питання формування собівартості продукції, витрат на збут, як фактору зниження собівартості продукції, методи та джерела інформації, що необхідні для проведення аналізу.

Другий розділ роботи присвячений аналізу витрат на збут, надана характеристика підприємства та його основних показників діяльності, проаналізована ефективність збутової діяльності підприємства за допомогою певних показників, проведений факторний аналіз на збут.

У третьому розділі роботи розглянуто основні напрямки зниження витрат на збут, запропоновано заходи, що до їх зниження.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження ми дійшли до таких висновків.

1. Собівартість продукції – це грошове вираження затрат підприємства на виробництво та реалізацію продукції. Собівартість продукції належить до найважливіших якісних показників, які в узагальненому вигляді відображають всі сторони господарської діяльності підприємств. Економічне значення зниження собівартості продукції підприємства полягає у збільшенні прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства, у появі можливості для матеріального стимулювання працівників, а також у поліпшенні фінансового стану підприємства. Найважливішим групування витрат є за характером витрат. За цією ознакою витрати групуються за економічними елементами та за статтями калькуляції. Саме це групування дає можливість аналізувати собівартість, проводити калькуляцію та визначати резерви і шляхи мінімізації собівартості продукції. Коректний кошторис витрат на збут дозволяє встановити співвідношення між їх рівнем та обсягом реалізованої продукції.

2. Збут – це завершальна стадія кругообороту капіталу; підсистема господарської діяльності, що включає процес переміщення продукції від виробника до споживача (реалізацію), спрямований на задоволення потреб останнього; управління рухом товарів з визначенням фінансового результату, який формується при створенні нової вартості в процесі виробництва. Витрати на збут не враховуються до складу виробничої собівартості продукції, але входять до повної собівартості. Витрати на збут класифікуються та групуються за різними ознаками.

3. Для проведення аналізу витрат на збут використовуються різні види порівняльного аналізу: горизонтальний, вертикальний, трендовий, факторний. А вплив факторів на зміну результативного показника здійснюється за допомогою адитивної факторної моделі. Факторний аналіз зводиться до моделювання багатфакторної моделі. При моделюванні

факторних систем необхідно дотримуватися певних умов. При проведенні аналізу витрат на збут використовується певна інформація. Витрати на збут можна аналізувати з позиції оперативного, тактичного (поточного) і стратегічного аналізу.

4. Для дослідження собівартості промислової продукції було здійснено аналіз діяльності, основних показників та витрат ПАТ «Одескабель». Аналіз основних показників діяльності дозволив зробити висновок, що підприємство є прибутковим, однак його рентабельність з кожним роком зменшується через перевищення темпів зростання собівартості реалізованої продукції над темпами зростанням доходу від реалізації продукції.

5. Аналіз основних показників ПАТ «Одескабель», що характеризують збутову діяльність дозволив встановити, що витрати на збут на даному підприємстві ростуть занадто високими темпами та значно випереджують темпи росту повної собівартості реалізованої продукції. При цьому з кожним роком спостерігається підвищення питомої ваги витрат на збут в собівартості продукції. Також вдалося з'ясувати, що протягом аналізованого періоду ефективність витрат на збут на підприємстві значно знизилася, що проявляється у зменшенні чистого доходу від реалізації продукції, що припадає на 1 грн. витрат на збут. Дана ситуація обумовлює необхідність пошуку можливих резервів зниження витрат на збут.

6. Факторний аналіз витрат на збут дозволив виявити певні закономірності: в структурі витрат на збут присутні три основні статті, які в сумі складають близько 80% витрат – витрати на оплату праці, транспортно-експедиційні витрати та витрати на страхування вантажу. Питома вага витрат на рекламу при цьому є досить невеликою і з кожним роком спостерігається її зменшення.

7. В результаті пошуку напрямків зниження витрат на збут вдалося з'ясувати, що найбільш ефективно можна знизити витрат шляхом використання послуг сторонніх організацій, що отримало в науці та практиці назву «інжиніринг». Основними напрямками інжинірингу для ПАТ

«Одескабель» для зменшення витрат на збут є розробка модулю «Логістика» у власній ERP-програмі «SteERP», а також розробка Інтернет-магазину, який допоможе значно збільшити обсяг продажів. Незважаючи на те, що дані заходи на етапі впровадження вимагатимуть додаткових витрат, в кінцевому рахунку використання інжинірингових послуг є економічно обґрунтованим, оскільки це знижує ризики, значно підвищує ефективність реалізації проектів та економить час замовника. Таким чином, запровадження означених заходів дозволить провести оптимізацію витрат на збут, а також збільшити обсяг продажів компанії та підвищити ефективність діяльності підприємства. У цілому можна зазначити, що в результаті проведених заходів прибуток від операційної діяльності зросте на 16252,6 тис. грн., прибуток від операційної діяльності на 1 грн. витрат на збут зросте 0,26 грн. або на 29,3 %, ефективність збутової діяльності зросте на 2,61 грн. або на 14,2 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безверхий К.В. Непрямі витрати в системі управління промислових підприємств: обліково-контрольний аспект: [монографія] / К.В. Безверхий. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 276 с.
2. Бойчик І.М. Економіка підприємства : підручник. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 378 с.
3. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник. За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир: ЖІТІ, 2005. 672 с.
4. Ванина Н.А. Анализ финансового состояния предприятия. Энциклопедия бухгалтера и экономиста. 2009. № 4 (208). 144 с.
5. Гавришко Н.В. Облік і аналіз маркетингової та збутової діяльності: управлінський аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / Н.В. Гавришко. К., 2001. 19 с.
6. Гайдаржинська О.М., Коверда Д.О. Основні методи калькулювання собівартості продукції та різновиди систем обліку витрат. *Економіка і суспільство*. 2018. № 17. С.639-643.
7. Гамалій В.Ф., Романчик С.А., Фабрика І.В. Сучасні проблеми збутової політики українських підприємств.: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/02.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/02.pdf).
8. Городиська Н. А. Поняття інжинірингу та його значення у ринкових умовах господарювання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 727. С. 33–39.
9. Гудзенко Н.М. Облік і контроль збуту в операційній діяльності сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / Н.М. Гудзенко. – К., 2006. – 25 с.
10. Дерій В.А. Витрати на збут у системі обліку й аналізу невиробничих витрат. *Облік і фінанси*. 2013. № 4 (62). С. 20-23.

11. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет. Пер. с англ. под ред. С. А. Табалиной. М.: Аудит; ЮНИТИ, 2004. 560 с.
12. Економіка підприємства в умовах ринкових перетворень: монографія за загальною редакцією проф. О.Г. Янкового. Одеса, Атлант, 2010. 390 с.
13. Економіка підприємства: підручник. за заг. та наук. ред. Г.О. Швиданенко. вид. 4-те, перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2009. 816 с.
14. Економічний аналіз: навч. посібник. / Н.А. Волкова та ін. Одеса: ОНЕУ, ротاپронт. 2015. 310 с.
15. Загородна О. М. Діагностування проблемних зон виробничозбутової діяльності за ключовими індикаторами її оцінки / О. М. Загородна, І. В. Спільник // Проблеми та перспективи розвитку теорії і практики обліку, контролю, економічного аналізу і статистики: матеріали Міжнар. наук.практ. конф. – Тернопіль, 5 грудня 2014 року. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – С. 48-50.
16. Козаченко А.Ю. Аналіз проблем та удосконалення обліку невіробничих витрат у цукровій промисловості. URL: http://sophus.at.ua/publ/2013_04_18_19_kampodilsk/sek_cija_5_2013_04_18_19_analiz_problem_ta_udoskonalennja_obliku_nevirobnichi_kh_vitrat_u_cukrovij_promislovosti/25-1-0-597(дата звернення: 15.04.2020)
17. Кошельок Г.В. Малишко В.С. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу. *Економіка і суспільство*. 2016. № 7. С. 361-368.
18. Кошельок Г.В., Шевченко Д.О. Використання інжинірингових послуг як фактор зниження собівартості продукції. *Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики* : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 13-14 вересня 2019 р. Одеса, Бондаренко М.О., 2019. С. 197-198.
19. Кошельок Г.В., Шевченко Д.О. Планування собівартості продукції як передумова для зниження загальних витрат підприємства. *Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку: регіональні особливості та світові тенденції* : матеріали III всеукр. наук.-практ. Інтернет – конф. студентів та молодих вчених, м. Івано-Франківськ, 23 жовтня 2019 р. Івано-Франківськ, 2019. С. 130-133.

20. Кулик Р. Р., Кулик Ю. Р. ФВА і процес оптимізації організаційної структури підприємства. *Вісник Технологічного університету «Поділля»*. Хмельницький. 2003. № 4. С.40-44.
21. Методичні рекомендації з формування собівартості продукції (робіт, послуг) в промисловості, затверджені наказом Міністерства промислової політики України № 373 від 09 липня 2007 року. URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=72838 (дата звернення: 15.04.2020).
22. Музичка Є.О. Оцінка ефективності управління збутовою діяльністю туристичних підприємств. *Економічний часопис-XXI*. 2013. № 11. 12(2). С. 64-67.
23. Нестерова С.В., Лизанець А.Г. Обґрунтування доцільності калькулювання витрат на підприємстві. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія: Економіка*. 2017. № 2(8). –С.148-152.
24. Осипов В.І. Економіка підприємства: підр. Одеса: Маяк, 2005.720 с.
25. Орлов П.А., Холодний Г.О., Борисенко М.А. Збутова діяльність промислових підприємств: теорія та напрями розвитку : [монографія]. Х. : ХНЕУ, 2008. 232 с.
26. Остапенко О.М. Шляхи зниження собівартості продукції в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. № 12. С. 56-59.
27. Петухова О.М., Стасішена К.В. Удосконалення збутової діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. №2. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2018/11.pdf (дата звернення: 25.01.2020).
28. Піскунова Н.О. Удосконалення науково-методичного обґрунтування аналізу грошових потоків підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. Том № 25. С.123-133.

29. Полещук І.Ф., Волощук Ю.В., Галкіна І.В. Особливості факторного аналізу прибутковості підприємства. URL: <http://intkonf.org/kpedn-poleschuk-if-voloschuk-yuv-galkina-iv-osoblivosti-faktornogo-analizu-pributkovosti-pidприємства> (дата звернення: 25.04.2020).
30. Поліщук І.Р. Управління витратами на збут відповідно до маркетингової стратегії підприємства: статистична оцінка та маркетингове забезпечення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. Вип. 7(5). С. 832-836.
31. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 15.01.2020)
32. Саннікова С.Ф., Іванова М.В. Аналіз збутової діяльності підприємства на основі оцінки ефективності витрат на збут. *Економічний простір*. 2017. № 117. С. 192-203.
33. Ситник О.Б. Напрямки використання інжинірингу в Україні та його визначення. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право)*. 2013. № 4. С. 199-202.
34. Словник української мови. Академічний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/s/klasyfikacija> (дата звернення: 25.04.2020).
35. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: история и современность: Т1. Принципы и концепции бухгалтерского учета. Уфа: Изд. центр Башкирского тер. ин-та профессион.бухгалтеров, 2000. 214 с.
36. Сопко В., Патрик Е. Учет затрат и калькулирование себестоимости продукции в промышленности. К.: Техника, 1998. 122 с.
37. Спільник І.В., Загородна О.М. Аналіз ефективності збутової діяльності підприємства. *Економічний аналіз*. 2016. Том № 24. С.130-140.
38. Спільник, І. В., Загородна О.М. Аналіз виробничо-збутової діяльності у підвищенні конкурентоспроможності підприємства. *Економічний аналіз*. 2014. – Вип. 17. – С. 106-120.

39. Спільник, І. В., Загородня О.М. Економічний аналіз: навч.-метод. комплекс дисципліни (для студентів економічних спеціальностей). Тернопіль: ТНЕУ, 2012. – 432 с.
40. Сайт 10 лучших конструкторов 2020 | Гид по конструкторам сайтов https://www.luchshiekonstruktory.ru/charts/1/best-website-builders?utm_campaign=ma_thebest10_lang_luchshiekonstruktory.ru_b_3^70244855431&experiment
40. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник / Г. В. Савицька. – Київ : «Знання», 2007. 668 с. (Вища освіта XXI століття).
41. Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент: Учебник для вузов / Пер. с англ. под ред. Л.Г. Зайцева. М Банки и биржи: ЮНИТИ, 1998. 576 с.
42. Фінансова звітність ПАТ «Одескабель» за 2016-2018 рр. URL: <https://05758730.smida.gov.ua/> (дата звернення: 15.03.2020).
43. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства: Навч. Посібник. – К.: ЦУЛ, 2005, - 656с
44. Чорна М.В., Смірнова П.В., Бугріменко Р.М. Управління витратами : навч. посіб. Харків, 2017. 166 с.
45. Шевчук О.А. Витрати на збут: класифікація та визнання у процесах оптимізації та оновлення інформаційних-систем. URL: file:///D:/Documents/Downloads/Наукова_стаття_Черкаси%202009.pdf(дата звернення: 15.03.2020).
46. Шевчук О.А. Методи обліку витрат і калькулювання собівартості продукції. Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання. Праці Дев'ятої Міжнародної науково - практичної конференції, частина 1. – Донецьк. – 2008. – С. 264 - 267.
47. Шевчук О.А. Облік і аудит витрат на збут продукції в підприємствах цукрової промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон.

наук: спец. 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / О.А. Шевчук. – Тернопіль, 2012. – 20 с.

48. Энтони Р. : Учет : ситуации и примеры/ Р. Энтони, Дж. Рис ; пер. с англ. / подред. и с предисл. А. М. Петрачкова. – М. : Финансы и статистика, 1993. – с.557.

49. Юровский Б. Планирование основных показателей работы предприятия и экономическое обоснование цен на продукцию. Харьков: Центр «Консульт». 2007. 368 с.

50. Янчева Л.М., Оспіщев В.І., Гаркуша Н.М. Факторний аналіз витрат на збут підприємств роздрібної торгівлі *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2009. Вип. 1(1). С. 3-12.